

**ДОРОЖНЯ КАРТА
ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОРГАНІЗАЦІЇ
ПОВОЄННИХ
ВИБОРІВ В УКРАЇНІ**

Цей документ має на меті привернути увагу партнерів і зацікавлених сторін до першочергових завдань та пріоритетних кроків для підготовки повоєнних виборів. Громадянська мережа ОПОРА підготувала власне експертне бачення цього процесу, яке враховує результати попередніх фахових дискусій із залученням офіційних сторін (ЦВК, ВРУ, МЗС). Зважаючи на необхідність завчасно, до закінчення правового режиму воєнного стану, мати критичну кількість погоджених напрацювань щодо організації повоєнних виборів, ОПОРА закликає парламент не відтерміновувати предметних обговорень задля пошуку системних рішень. Підготовка законодавчого поля, готовність запобігати втручанням РФ у повоєнні вибори, європейська інтеграція напряду залежать від деполітизованого якісного обговорення.

АКТУАЛЬНІСТЬ

- Проведення перших повоєнних виборів навіть у віддаленій перспективі потребує завчасної підготовки та правового визначення. Початок роботи над **«виборчою рамкою» не означає початку політичних перегонів, а свідчитиме про цінність демократії для відповідальних сторін.**
- **Аудит безпекової ситуації** в громадах – це універсальний інструмент моніторингу організаційної спроможності, який забезпечить прозору систему прийняття рішення про можливість/неможливість проведення виборів на певних територіях і для суспільства, і для партнерів. Моделювання сценаріїв у сферах фізичної, інформаційної та кібербезпеки допоможе планувати майбутні рішення і визначати бюджет для першочергових завдань.
- Реформи у сфері виборів, демократії та належного врядування, зокрема подолання недоліків законодавства, відзначених у [рекомендаціях БДІПЛ ОБСЄ](#), є однією з **вимог для інтеграції України до ЄС.**
- Одним із найбільших викликів для України загалом і для проведення повоєнних виборів зокрема є багатомільйонна внутрішня і зовнішня міграція. Станом на листопад 2024 року в Україні [на обліку внутрішньо переміщених осіб](#) перебувало **4,6 млн людей**. Водночас **за межами України**, за даними МЗС, [перебуває 7,6 млн її громадян](#). Рішення про виборчий процес та процедуру голосування слід прийняти максимально завчасно задля потенційного врегулювання окремих організаційних викликів, у тому числі на рівні міжнародних угод (за потреби).

- Фактор масштабного переміщення українців потребуватиме належного врегулювання та **забезпечення пасивного й активного виборчого права мільйонів громадян**, створення додаткової виборчої інфраструктури, зміни процедур голосування та збільшення пропускної спроможності виборчих дільниць. Залучення українців за кордоном до політичного процесу стане додатковим елементом інтеграції та єдності.
- **Забезпечення виборчих прав військовослужбовців** та інших осіб, що долучені до Сил Оборони України, також є одним з основних обов'язків держави на повоєнних виборах. Ідеться не лише про створення належних умов для голосування, а й про право бути обраним.
- У зв'язку з необхідністю нівелювання впливу наслідків війни на виборчий процес та для належного гарантування виборчих прав громадян у післявоєнний період **на законодавчому рівні необхідно буде запровадити ad hoc процедури для перших повоєнних виборів.**

РІШЕННЯ ВИСОКОГО РІВНЯ

Цей блок складається з тем, які системно впливають на політики та можуть на виняткових умовах бути застосовані для перших повоєнних виборів, а також є вагомим фактором у визначенні рівня демократії в Україні. Серед іншого, він містить програмні напрямки, зокрема євроінтеграційний трек, де Україна вже взяла на себе широкі зобов'язання, виконання яких стратегічно важливе.

1.1. БЕЗПЕКА

У цьому підрозділі описано, які кроки має виконати держава для визначення безпечових умов щодо проведення повоєнних виборів. Також тут наведено перелік рекомендацій для обмеження впливу Росії на перебіг політичних процесів в Україні.

1.1.1. БЕЗПЕКОВА ОЦІНКА ТА СПРОМОЖНІСТЬ РЕАГУВАННЯ НА ЗАГРОЗИ

В умовах правового режиму воєнного стану, запровадженого через неспровоковану збройну агресію Росії 24 лютого 2022 року, проведення виборів в Україні неможливе. Після припинення воєнного стану (війни) в процесі підготовки до виборчого процесу Україна стикнеться з низкою безпекових викликів, пов'язаних із наслідками російського повномасштабного вторгнення. Вони стосуватимуться широкого кола питань: від стану виборчої інфраструктури і щільно замінованих територій до безпеки голосування виборців за кордоном, аби запобігти втручанням країни-агресора у процес. Через це умови для проведення виборів на різних територіях можуть суттєво відрізнитися, а сценарії реагування на такі виклики мають бути підготовлені завчасно.

Першочерговим завданням є проведення багаторівневого аудиту безпеки для визначення можливості проведення виборів в громадах/територіях і прийняття обґрунтованого рішення винятково на основі достовірних та офіційних даних. Для **проведення аудиту мають бути використані визначені на рівні закону критерії й індикатори** та відповідальні за збір і верифікацію даних органи влади.

Такий підхід дасть змогу мінімізувати політичні аргументи у визначенні громад і територій, де можливо/неможливо проводити вибори, та застосувати спільні підходи для оцінки безпекової ситуації і планування необхідних інвестицій для розвитку спроможностей на майбутнє (кібер-, інформаційна безпека, протидія втручанню держави-агресора у політичне життя України).

РЕКОМЕНДОВАНІ КРОКИ:

- На основі діалогу з зацікавленими сторонами парламент визначає процедуру та встановлює чіткі критерії (індикатори) оцінки безпеки громад/територій, а також визначає орган, відповідальний за проведення такого оцінювання для визначення можливості проведення виборів на окремих територіях. За основу пропонується взяти [пропозиції](#) ЦВК (постанова від 27 вересня 2022 року №102), які включають попередні напрацювання ОПОРИ та Комітету з питань державної влади, з урахуванням рекомендацій Венеційської комісії та БДІПЛ ОБСЄ, а також [методологію](#) проведення аудиту безпеки громад, яку розробила Громадянська мережа ОПОРА. Разом з цим, існує дискусія щодо того, який орган найкраще підходить для ухвалення відповідного рішення. У своїх пропозиціях Центральна виборча комісія (ЦВК) рекомендує віднести ці питання до компетенції Ради національної безпеки і оборони України (РНБО), рішення якої вводяться в дію указами Президента України. Серед експертного середовища та народних депутатів висловлюються альтернативні пропозиції щодо закріплення таких повноважень за парламентом, ЦВК чи віднесення їх до компетенції Кабінету Міністрів України (КМУ). З урахуванням переваг та недоліків кожного з цих підходів оптимальним вбачається, щоб остаточне рішення про проведення чи не проведення виборів на окремих територіях ухвалював парламент. В будь-якому разі зміни до законодавства, пов'язані з безпековою оцінкою, мають ґрунтуватися на таких засадах: 1) чітко визначені законодавчі процедури; 2) прозорий процес оцінювання, заснований на зрозумілих і неполітизованих критеріях; 3) ухвалення рішення має відбуватися після верифікації даних із залученням ЦВК.
- Парламент у співпраці з ЦВК й органами правопорядку та безпеки має розробити і впровадити законодавчо закріплені протоколи дій та гарантії захисту в разі виникнення безпекових загроз (обстріли, замінування тощо). Ці протоколи мають бути чітко визначені для окремих учасників виборчого процесу (насамперед виборчих комісій та органів охорони правопорядку) залежно від етапу виборчого процесу та здійснюваних виборчих процедур (наприклад, голосування, підрахунок голосів, транспортування виборчої

документації тощо). Для цього може бути необхідним залучення додаткових органів (наприклад, Служби безпеки України або інших безпекових органів).

- Верховній Раді у співпраці з КМУ потрібно передбачити окреме фінансування з державного бюджету на проведення оцінювання й пов'язані з ним заходи, а також визначити орган виконавчої влади, що проводитиме навчання для посадових осіб, на яких будуть покладені функції з проведення оцінки безпеки громад/територій.
- ЦВК повинна забезпечити публікацію результатів оцінювання/аудиту у відкритому доступі з зазначенням всіх критеріїв та оцінок для громад/територій.
- МЗС має забезпечити комунікацію з міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, іноземними державами (далі – міжнародні партнери) щодо результатів оцінювання/аудиту та обґрунтування можливості/неможливості проведення виборів в громадах/територіях.

1.1.2. НЕЗАЛЕЖНА PRE-ELECTION SECURITY ASSESSMENT MISSION

Безпека в повоєнній Україні має розглядатися як першочергова умова для проведення будь-яких виборчих процесів. БДІПЛ ОБСЄ, ЄС, Міжнародний республіканський інститут (IRI), Національний демократичний інститут (NDI), НАТО, Рада Європи можуть скерувати в Україну аналітичні моніторингові місії, щоб оцінити безпекові ризики та загрози.

РЕКОМЕНДОВАНІ КРОКИ:

- Парламенту/МЗС – запросити в Україну незалежні міжнародні місії (БДІПЛ ОБСЄ, ЄС, IRI, NDI тощо) для оцінки безпекової ситуації, зокрема ризиків та загроз для можливого проведення виборів.
- ЦВК, КМУ та іншим органам влади – призначити осіб/підрозділи, відповідальних для комунікації та сприяння роботі pre-election security assessment missions.
- Парламенту – врахувати оцінку незалежних міжнародних місій при ухваленні рішення щодо виборів. У разі високого рівня безпекових загроз звіти незалежних міжнародних організацій можуть посилити позицію щодо неможливості проведення виборів.
- ЦВК та профільним міністерствам – забезпечити оприлюднення результатів роботи міжнародних місій та їх оцінки.
- МЗС – забезпечити комунікацію з міжнародними партнерами щодо подальших дій України після проведення pre-election security assessment.
- Проектам міжнародної технічної допомоги у виборчій та безпековій тематиці – врахувати програмні рекомендації незалежних місій.

1.1.3. ОБМЕЖЕННЯ ВТРУЧАННЯ РОСІЇ У ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС

Після завершення війни Росія продовжить використовувати наявні в неї інструменти, щоб відновити свій політичний вплив на Україну: від фінансування політичних діячів до проведення масованих і системних кампаній пропаганди та дезінформації.

Для посилення інформаційної безпеки потрібно нівелювати інформаційний вплив Росії в медіа, особливо іноземних, з урахуванням їхніх спроб вплинути на мільйони виборців за кордоном, де не діє українське законодавство. Зі свого боку Україна має шукати шляхів співпраці з платформами спільного доступу (Meta, Google, X, TikTok, Telegram) та іноземними країнами для блокування російської дезінформації й обмеження охоплення цих дописів, а також для забезпечення спеціального маркування такого фото-, відео- й текстового контенту.

Крім цього, щоб обмежити російський вплив на українські вибори, варто посилити контроль за фінансуванням виборчих кампаній та впровадження заходів політичної люстрації.

РЕКОМЕНДОВАНІ КРОКИ В ЧАСТИНІ ПОСИЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ:

- Верховній Раді – адаптувати українське законодавство до законодавства ЄС у сфері діджитал та створення спільного інформаційного ринку. Насамперед ідеться про [регламент ЄС про прозорість і таргетування політичної реклами](#), [Акт про цифрові послуги \(DSA\)](#) та [Акт про цифрові ринки \(DMA\)](#). Вони передбачають захист персональних даних користувачів, протидію дезінформації та незаконному контенту в соціальних мережах, регулюють політичну рекламу тощо. Створення спільного інформаційного ринку з ЄС сприятиме встановленню сталого діалогу з платформами спільного доступу (Meta, Google, X, TikTok).
- КМУ, ЦВК та РНБО – налагодити постійний діалог з Meta, Google, X, TikTok та державами-партнерами для протидії поширенню російських наративів і впливу на українські вибори. Інструменти таких інформаційних впливів можуть бути різними та включати дезінформацію, зокрема створену за допомогою ШІ.
- КМУ – адаптувати практики інших країн та інституцій ЄС щодо протидії інформаційним загрозам. Прикладом такої адаптації може бути заборона використання TikTok держслужбовцями, правоохоронцями та народними депутатами на пристроях, додатки на яких пов'язані з робочими питаннями. Особливу увагу варто звернути на Telegram, який є одним із найпопулярніших джерел інформації в Україні, але фактично не має жодних політик модерування контенту, на відміну від інших соціальних мереж. Крім того, ця платформа є спільним майданчиком для російських та українських громадян, що додатково впливає на кількість дезінформації, яка поширюється на ній.
- КМУ, Мінцифрі, МОН – розробити і впровадити довгострокову кампанію з розвитку медіаграмотності, в тому числі й на рівні базової освіти.

РЕКОМЕНДОВАНІ КРОКИ В ЧАСТИНІ ФІНАНСУВАННЯ ПАРТІЙ ТА ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ ДО ПОЧАТКУ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ:

- Верховній Раді:
  - Внести [зміни](#) до Закону «Про політичні партії в Україні» та Виборчого кодексу України для посилення контролю та відповідальності за приватним фінансуванням партій та виборчих кампаній з метою мінімізації можливості закордонного й анонімного впливу, прямого та непрямого підкупу виборців за рахунок іноземних джерел.

- Запровадити пропорційні санкції та забезпечити ефективне розслідування порушень правил політичного фінансування з урахуванням [пропозицій](#) ОПОРИ, НАЗК й експертного середовища.
- НАЗК та ЦВК – Забезпечити ефективний моніторинг фінансування політичних партій та виборчих кампаній шляхом законодавчого вдосконалення інструментів звітування та інших процедур.

РЕКОМЕНДОВАНІ КРОКИ В ЧАСТИНІ НІВЕЛЮВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА:

- Верховній Раді – розробити і прийняти законодавчі рамки для недопущення осіб, засуджених за колабораційну діяльність або інші кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки та/або міжнародні злочини, до впливу на вироблення державної та місцевої політики, в тому числі шляхом заняття виборних посад:
- передбачити оприлюднення інформації щодо участі кандидатів у колабораційній діяльності або зв'язку із забороненою судом партією в їхніх автобіографіях, виборчих бюлетенях, інформаційних плакатах/буклетах для належного інформування виборців про таку діяльність кандидатів;
  - встановити пропорційну відповідальність за приховування чи подання завідомо неправдивої інформації стосовно участі кандидатів у колабораційній діяльності та/або зв'язку із забороненою судом партією.
  - удосконалити законодавство про кримінальну відповідальність, яке б сприяло єдності судової практики застосування покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні (в тому числі виборні) посади і займатися певною діяльністю (пов'язаною з виборами та референдумами), за вчинення тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, виборчих та корупційних кримінальних правопорушень, а також міжнародних злочинів (воєнні злочини, злочини проти людяності, геноцид та агресія).
- запровадити законні можливості інформаційного забезпечення виборів та агітації у закордонному виборчому окрузі, інакше через брак доступу до офіційної інформації від органу адміністрування виборів та суб'єктів виборчого процесу виборці будуть більше піддаватися впливу дезінформації, зокрема з боку держави-агресора.

РЕКОМЕНДОВАНІ КРОКИ В ЧАСТИНІ ПОСИЛЕННЯ СПРОМОЖНОСТЕЙ РЕАГУВАТИ НА ЦИФРОВІ ЗАГРОЗИ:

- Центральним органам виконавчої влади, відповідальним за кібербезпеку, – розробити план розбудови спроможностей ЦВК у цій галузі та впровадити його. Такий план має бути інтегрований у загальну систему державного реагування на ризики в цій галузі.

1.2. ОСНОВОПОЛОЖНІ РІШЕННЯ

У цьому підрозділі представлено ключові дії та рішення, необхідні для організації та проведення демократичних виборів.

1.2.1. АКТУАЛІЗАЦІЯ ДАНИХ У ДЕРЖАВНОМУ РЕЄСТРІ ТА СПИСКАХ ВИБОРЦІВ

Включення до списків виборців, яке відбувається насамперед на основі даних Державного реєстру виборців, є передумовою забезпечення активного виборчого права та, як наслідок, фундаментального принципу загального виборчого права.

Потрібно запровадити процедури оновлення реєстру, універсальні для всіх видів виборів. Водночас післявоєнні вибори вимагатимуть застосування додаткових процедур, щоб актуалізувати всю інформацію, зокрема через масову внутрішню та зовнішню міграцію. Наразі в Україні [зареєстровано](#) 4,6 мільйона внутрішньо переміщених осіб (ВПО), статус яких за чинним законодавством не призводить до автоматичної зміни виборчої адреси. За різними даними, з 2022 року за кордон виїхало [4-5 мільйонів](#) громадян України. Щоб вони мали можливість проголосувати на закордонних виборчих дільницях, їхні виборчі дані також потрібно актуалізувати. Саме тому існує необхідність вжити таких кроків:

- Повноцінно відновити роботу Державного реєстру виборців.
- Законодавчо передбачити та провести незалежний **аудит Державного реєстру виборців**. Необхідно починати розробляти законодавчі норми вже зараз, щоб провести такий аудит після припинення воєнного стану, але до початку виборчого процесу. Це посилить довіру до результатів виборів.
- Внести зміни до законодавства щодо окремих процедур, пов'язаних з актуалізацією даних виборців (наприклад, запровадити механізм «активної» реєстрації виборців).

1.2.2. ВИД ВИБОРІВ ТА ОРГАН, ЯКИЙ УХВАЛЮЄ РІШЕННЯ ПРО ЇХ ПРОВЕДЕННЯ

Конституція не містить спеціальної норми стосовно виду виборів, якщо через воєнний стан чергові вибори не відбулися вчасно. З юридичного погляду це можуть бути як відтерміновані чергові, так і спеціальні повоєнні вибори.

У випадку чергових відтермінованих виборів орган призначення чи оголошення виборчого процесу визначений в Конституції та Виборчому кодексі. У разі спеціальних виборів у законодавстві потрібно буде передбачити такий вид виборів з особливостями їх проведення та, зокрема, **визначити орган, який їх призначатиме**. Серед таких органів може йтися про:

- ЦВК – з урахуванням природи повноважень цього органу та засад його неупередженості й незалежності.
- Верховну Раду – як орган, що має найбільш репрезентативний мандат і повноту законодавчих повноважень.

1.2.3. КОЛИ ПРОВОДИТИ ВИБОРИ

У [висновках](#), прийнятих під час IX Діалогу Жана Моне, йдеться про те, що проведення майбутніх вільних і чесних національних виборів відбудеться через **не менш як за 6 місяців після завершення воєнного стану**. Для проведення таких виборів мають також бути створені належні демократичні умови, зокрема можливість вільної діяльності медіа, політичних партій та громадських організацій.

На сьогодні між строками, закріпленими у політичних домовленостях, та положеннями абз. 6 ч. 1 ст. 20 Виборчого кодексу і ч. 2 ст. 19 Закону «Про правовий режим воєнного стану» існує невідповідність. Ці норми потребують змін, а строки, передбачені законодавством, мають бути збільшені так, щоб забезпечити щонайменше 6-місячний підготовчий період від моменту завершення воєнного стану до початку виборчого процесу.

Зауважимо, що для чергових виборів Конституція встановлює чіткі часові параметри їх проведення (в останню неділю березня/жовтня п'ятого року повноважень), але в разі відтермінування через воєнний стан дата їх проведення не визначена.

1.2.4. ПОСЛІДОВНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ

Конституція не містить спеціальної норми стосовно послідовності виборів, якщо через воєнний стан чергові вибори (зокрема чергові парламентські та президентські) не відбулися вчасно. Тому перші повоєнні вибори, зважаючи на їхню особливу природу, можуть бути проведені в різній послідовності. Така послідовність може бути визначена Верховною Радою. Однак доцільним вбачається проведення спочатку національних виборів (президентських та парламентських), а згодом місцевих. Крім того, вибори мають бути розведені в часі: спочатку можуть бути проведені загальнодержавні вибори, а згодом — місцеві..

Стосовно того, які загальнодержавні (президентські чи парламентські) вибори мають бути першими у цій послідовності, обговорюють два основні підходи:

- **Залежно від тієї послідовності, в якій такі вибори мали відбутися.** У цьому випадку першими мають відбутися парламентські вибори, адже чергові вибори Верховної Ради мали відбутися 29 жовтня 2023 року, а вибори Президента – 31 березня 2024 року.
- **Залежно від фактичного періоду здійснення повноважень.** Першими проводяться вибори до того органу, який реалізує представницький мандат довше. Такими мають бути вибори Президента, оскільки чинний глава держави набув повноважень раніше (20 травня 2019 року) і виконує їх близько 5 років і 7 місяців, тоді як парламент розпочав свою роботу пізніше (29 серпня 2019 року) і діє близько 5 років і 4 місяців.

1.2.5. ВИБОРЧА СИСТЕМА

[Під час IX Діалогу Жана Моне](#) 10-12 листопада 2023 року голови й делеговані представники депутатських фракцій і груп Верховної Ради домовилися, що повоєнні вибори мають відбутися на основі чинного Виборчого кодексу зі збереженням за основу виборчих систем національних та місцевих виборів. Також у висновках ідеться про те, що мають бути внесені законодавчі зміни, які забезпечать змагальність кандидатів у межах одного партійного списку (зокрема скасування обмеження у 25% від виборчої квоти для просування кандидата у виборчому списку).

Прийняття Виборчого кодексу, що передбачає пропорційну систему з відкритими партійними списками, стало однією з найбільш очікуваних реформ у політичній сфері за останні 15 років. Відмова від системи не є прийнятною в процесі організації повоєнних виборів, натомість окремі її вади, як-то ефективного застосування гендерної квоти, відмова від 9 гарантованих місць у списку і врахування політичного голосу українців за кордоном, необхідно моделювати та переглядати.

Водночас система виборів до парламенту, ймовірно, потребуватиме адаптації до викликів, що виникли внаслідок війни, в тому числі щодо територіальної організації та складнощів в адмініструванні виборів. Така необхідність зумовлена розширенням окупованих територій у Запорізькій, Донецькій, Луганській та Херсонській областях.

1.2.6. ДОСТУПНІСТЬ ВИБОРІВ

Значне руйнування української інфраструктури, складна ситуація у сфері енергетики, безпекові виклики через російську агресію, значна внутрішня та зовнішня міграція населення створюють додаткові виклики у контексті доступності виборів для значної кількості українських виборців. Ідеться передовсім про активне виборче право, тобто можливість долучитися до голосування, та збільшення пропускну спроможності виборчих дільниць.

ТРИВАЛІСТЬ ГОЛОСУВАННЯ

Зміна перегляду підходу до тривалості голосування викликана щонайменше двома факторами. По-перше, виборча інфраструктура зазнала численних руйнувань через російську агресію. По-друге, кількомільйонна внутрішня міграція призвела до того, що в одних громадах потенційна кількість виборців суттєво зросла, а в інших – зменшилася. У громадах, де кількість виборців збільшилася, з'явилося додаткове навантаження на пропускну систему виборчих дільниць, що, відповідно, потребує додаткового часу для того, щоб виборці змогли проголосувати. Аби розв'язати цю проблему, можна розглянути два варіанти:

- збільшення часу голосування протягом одного дня. Наприклад, замість класичного з 8:00 до 20:00, можна запровадити голосування з 8:00 до 22:00;
- голосування протягом декількох днів може бути використане, наприклад, на виборчих дільницях за кордоном.¹

---

¹ Варто враховувати, що збільшення кількості днів для голосування вимагатиме узгодження зі строками здійснення деяких виборчих процедур, зокрема уточнення списків виборців, передачі виборчих бюлетенів ДВК тощо.

Також існує дискусія стосовно відповідності таких ініціатив Конституції, оскільки вона у низці своїх положень (ч. 1 ст. 77, ч. 5 ст. 103, ч. 2 ст. 136) передбачає, що вибори відбуваються в неділю. Водночас існує думка щодо необхідності розмежування понять «вибори» та «голосування», які слід розуміти як процес та його етап відповідно. Своєю чергою зміст поняття «день голосування» визначено лише на рівні Виборчого кодексу, що і спонукає до думки стосовно достатності внесення змін лише до нього (ч. 1 ст. 5).

СПОСОБИ ГОЛОСУВАННЯ

Наразі **класичний спосіб** голосування на виборчій дільниці за допомогою **паперового виборчого бюлетеня** є фактично безальтернативним способом волевиявлення виборців. Утім, альтернативою може бути **поштове голосування**. За його допомогою можна перш за все збільшити можливість голосування виборців за кордоном. Однак його реалізація потребує розробки додаткових процедур за участі ЦВК, Верховної Ради та експертного середовища, а також проведення пілотування.

Також варто запровадити інші, додаткові заходи, спрямовані на те, щоб підвищити рівень забезпечення участі в голосуванні якомога більшої кількості виборців, зокрема:

- створення додаткових виборчих дільниць всередині України і за кордоном;
- збільшення кількісного складу виборчих комісій.

ГОЛОСУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Імовірним викликом повоєнних виборів є забезпечення можливості для голосування військовослужбовців. Для цього потрібно створити умови для голосування військовослужбовцями усіх видів військової служби на звичайних виборчих дільницях. Реалізація голосування за допомогою альтернативних способів, у тому числі поштового голосування, може бути надто складною з логістичної та безпекової точок зору.

ГОЛОСУВАННЯ ВРАЗЛИВИХ ГРУП ВИБОРЦІВ

Перші повоєнні вибори вимагатимуть забезпечити можливість проголосувати для значної більшої кількості людей з інвалідністю. Зокрема, за час повномасштабної війни їх кількість [зросла](#) щонайменше на 300 тисяч. Саме тому потрібно запровадити механізм періодичного проведення аудиту доступності виборчих дільниць та створити необхідні пристосування на звичайних виборчих дільницях, або забезпечити волевиявлення необхідної кількості людей за допомогою «виїзного голосування». Ще одним способом забезпечення голосування для людей з інвалідністю може бути можливість змінювати місце голосування з «недоступної» на інклюзивну виборчу дільницю. Також необхідно забезпечити виборчі права й інших вразливих груп виборців.

1.2.7. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКТИВНОГО ТА ПАСИВНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ НА ЗАКОННИХ ПІДСТАВАХ ПЕРЕБУВАЮТЬ ЗА КОРДОНОМ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РФ

Після повномасштабного вторгнення ЦВК створила 3 робочі групи, учасники яких напрацювали низку пропозицій для забезпечення виборчих прав громадян України, що перебувають за кордоном:

РОЗШИРЕНЕ ГОЛОСУВАННЯ

Значне зростання кількості українців за кордоном через війну при незмінній виборчій інфраструктурі ускладнює реалізацію права голосу. Саме тому ОПОРА пропонує:

- створити додаткові виборчі дільниці за кордоном та посилити кадрову спроможність виборчих комісій;
- подовжити тривалість голосування;
- змінити порядок виготовлення і транспортування бюлетенів.

АКТИВНА РЕЄСТРАЦІЯ ВИБОРЦІВ

Запровадження активної реєстрації спрямоване на включення до списків виборців громадян, які перебувають за кордоном, але не стали на консульський облік. Згідно з чинним законодавством, до списків гарантовано включають лише виборців, що стоять на консульському обліку. ОПОРА підтримує запровадження активної реєстрації виборців із можливістю тимчасової зміни місця голосування, включно зі створенням для цього умов до початку виборчого процесу. Це дозволить охопити всіх охочих – не лише виборців, що перебувають на консульському обліку.

ВИНЯТКИ З ЦЕНЗУ ОСІЛОСТІ

Мільйони українців вимушено перебувають за кордоном, що ускладнює реалізацію їхнього пасивного виборчого права. Ценз осілості (10 років – для кандидатів у Президенти, 5 років – для кандидатів у народні депутати) створює перешкоди, особливо для жінок, які становлять більшість тих, хто нині проживає за кордоном. Пропонується скасувати вимогу постійного проживання в Україні для кандидатів, які законно виїхали за кордон через війну.

Проект Закону №11300 [пропонує](#) передбачити винятки з цензу осілості для всіх громадян, які перебувають за кордоном під час воєнного стану.

1.2.8. ВРЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНИХ ВИБОРІВ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТА НАБЛИЖЕНИХ ДО ЗОНИ БОЙОВИХ ДІЙ ТЕРИТОРІЯХ

Значна частина території України перебуває під російською окупацією з 2014 року. На цих територіях протягом тривалого часу не функціонують конституційні органи влади, не діють українські партії й медіа; частина виборців отримала громадянство держави-агресора; деякі мешканці активно займаються колабораційною діяльністю; інформація про виборців вже давно втратила актуальність. Таким чином, проведення виборів у цих регіонах вимагатиме масштабної підготовки, яка навряд чи завершиться навіть за рік після завершення війни.

Підготовка до виборів також стане надзвичайно складною на територіях, що були деокуповані після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році, або на тих, які не були окуповані, але розташовані поблизу кордону з державою-агресором чи в прифронтових зонах. Деякі з таких громад взагалі втратили і інфраструктуру, і виборців, інші ж території стикаються зі значними безпековими, інфраструктурними й іншими ризиками.

Проведення будь-яких виборів на цих територіях стане можливим лише після усунення цих ризиків, відновлення ефективного контролю над територіями державою Україною та забезпечення повноцінної роботи судової системи, правоохоронних, виконавчих та інших органів влади України.

Разом з тим, для виборців із тимчасово окупованих територій доцільно відкрити додаткові виборчі дільниці для голосування на підконтрольній Україні території.

1.2.9. ЗВЕРНЕННЯ ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ ЯК ДОДАТКОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ ЛЕГІТИМНОСТІ ДЕЯКИХ ОСНОВОПОЛОЖНИХ РІШЕНЬ.

Розв'язання низки питань, пов'язаних із виборами, які не відбулися вчасно через воєнний стан, потребує роз'яснень Конституційного Суду України, адже Конституція не містить спеціального регулювання таких випадків. Зокрема, необхідно з'ясувати:

- **Чи вважатимуться повоєнні вибори черговими, але відтермінованими?**
- **Коли та в якій послідовності слід проводити такі вибори?**
- **Чи може голосування тривати протягом кількох днів?**

Відповіді на ці запитання можна отримати через офіційне тлумачення положень ч. 1 ст. 77, ч. 5 ст. 103 та ч. 2 ст. 136 Конституції. Для цього **Президент України** або інші суб'єкти конституційного подання (наприклад, не менш ніж 45 народних депутатів) **мають завчасно звернутися до Конституційного Суду**. Це дозволить Суду ухвалити рішення у строки, які дадуть змогу внести необхідні зміни до законодавства до початку виборчого процесу.

Такі дії допоможуть усунути сумніви щодо конституційності положень, які регулюватимуть проведення виборів у повоєнний період, і запобігти ризику делегітимації органів влади, обраних на цих виборах.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ

У цьому підрозділі описано, які кроки має здійснити Україна в процесі вступу в ЄС в частині забезпечення функціонування демократичних інституцій.

Реформи у сфері виборів, демократії та належного врядування є однією з **вимог для вступу України до ЄС**.

2.1. ВИКОНАННЯ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ

У 2024 році переговорна група з підготовки переговорних позицій зі вступу України до Європейського Союзу, яка об'єднала представників урядового та неурядового сектору, розробила [дорожню карту за розділом «Функціонування демократичних інституцій»](#). Карта охоплює заходи, пов'язані з проведенням вільних і чесних виборів, роллю медіа у виборчих кампаніях, фінансуванням політичних партій та виборчих кампаній, прозорістю, підзвітністю та ефективністю Верховної Ради, а також особливостями функціонування організацій громадянського суспільства.

Єврокомісія у своїх звітах за 2023 та 2024 роки послідовно наголошує на **необхідності продовжити виборчу реформу з урахуванням невиконаних [рекомендацій БДІПЛ/ОБСЕ](#)**, зокрема щодо стабільності виборчого законодавства, підвищення професійного рівня та незалежності членів виборчих комісій, удосконалення інституту офіційного спостереження за виборами, запобігання створенню неконкурентних переваг у виборчому процесі, посилення таємниці голосування виборців, удосконалення гендерних квот у виборчих списках кандидатів тощо.

Для врахування зазначених рекомендацій у 2020-2022 рр. представники органів влади, експертного середовища та громадянського суспільства розробили низку законодавчих змін, спрямованих на вдосконалення виборчого процесу. Основні напрями цих змін включають:

1. Передвиборна агітація:

- запровадження правового регулювання агітації в інтернеті та соцмережах;
- визначення прихованої агітації та запобігання використанню адмінресурсу;
- спеціальні вимоги до агітаційної продукції.

2. Доступність та прозорість:

- гарантії доступу журналістів і спостерігачів на виборчі заходи;
- чітке розмежування повноважень виборчих комісій і Нацради з питань телебачення.

3. Гендерно збалансоване представництво та протидія дискримінації:

- посилення гендерної квоти та заміщення вибулих кандидатів особами тієї ж статі;
- заборона агітації з елементами сексизму.

4. Фінансування виборчих кампаній:

- автоматизація звітності виборчих фондів через електронну систему (POLITDATA) із забезпеченням оперативного доступу громадськості до інформації про надходження та витрати виборчого фонду протягом виборчої кампанії;
- Удосконалення процедур формування виборчих фондів, узгодження і перегляд лімітів внесків та розмірів виборчих фондів на різних типах виборів.

5. Адміністрування виборів:

- обмеження можливостей партій замінювати членів виборчих комісій;
- впровадження обов'язкового навчання для окремих посад у виборчих комісіях.

Деякі з цих положень були відображені у зареєстрованих законопроектах, зокрема [№ 8310 від 27.12.2022](#), [№ 11300 від 27.05.2024](#), [№ 11462 від 05.08.2024](#).

Дорожня карта у частині Fundamentals має бути ухвалена якнайшвидше та містити реалістичні, але не надто тривалі в реалізації заходи.

2. 1. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТ. 39, 40 ХАРТІЇ ЄС ПРО ОСНОВОПОЛОЖНІ ПРАВА ТА ДИРЕКТИВ ЄС ЩОДО ВИБОРІВ

Вступ України до Європейського Союзу вимагатиме адаптації українського законодавства до вимог ст. 39 (Право голосувати та бути кандидатом на виборах до Європарламенту) та ст. 40 (Право голосувати та бути кандидатом на місцевих виборах) Хартії ЄС про основоположні права, а також директив ЄС щодо виборів (зокрема [Директиви Ради 94/80/ЄС від 19 грудня 1994 року](#)).

На законодавчому рівні необхідно буде врегулювати:

- проведення виборів до Європейського парламенту на території України та визначити такі їх аспекти, як тип виборчої системи, особливості адміністрування, етапи та процедури цих виборів;
- участь громадян ЄС в українських місцевих виборах шляхом забезпечення для них активного та пасивного виборчого права;
- реалізацію інших похідних виборчих прав на виборах до Європейського парламенту та місцевих виборах громадянами ЄС (наприклад, права здійснювати передвиборну агітацію, фінансувати виборчі кампанії, здійснювати спостереження від окремих суб'єктів, брати участь у формуванні та діяльності органів адміністрування виборів тощо).

Таке врегулювання вимагатиме змін не тільки до галузевого законодавства, а й до Конституції України в частині передачі окремих суверенних прав та права голосу для громадян ЄС на місцевих виборах, в тому числі із затвердженням таких змін на всеукраїнському референдумі.

СХЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ

БЛОК: БЕЗПЕКА

1. БЕЗПЕКОВА ОЦІНКА ТА СПРОМОЖНІСТЬ РЕАГУВАННЯ НА ЗАГРОЗИ

- а) Закріпити на законодавчому рівні чіткі критерії та методологію для визначення можливості проведення або не проведення виборів на рівні громад та/або прифронтових територій, а також визначити відповідальний орган, який здійснюватиме аудит безпеки цих територій і прийматиме відповідні рішення. Забезпечити необхідне фінансування для проведення такого аудиту.
  - б) Провести оцінювання ситуації на окремих територіях відповідно до затверджених критеріїв і визначити можливість проведення або не проведення виборів у кожній громаді/території.
  - в) Розробити та впровадити законодавчо закріплені протоколи дій і гарантії захисту учасників виборчого процесу в разі виникнення безпекових загроз.
- Завчасно до початку виборчого процесу (не пізніше як за 6 місяців до початку виборчого процесу) / а
- До початку виборчого процесу (3 місяці – початок виборчого процесу) / б, в

НАПРАЦЮВАННЯ:

- [Постанова](#) ЦВК від 27 вересня 2022 року №102
- [Методологія](#) проведення аудиту безпеки громад, розроблена Громадянською мережею ОПОРА

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- ЦВК, РНБО, Верховна Рада, КМУ, громадські організації, міжнародні урядові та неурядові організації, іноземні держави (далі – міжнародні партнери)

2. НЕЗАЛЕЖНА PRE-ELECTION SECURITY ASSESSMENT MISSION

- а) Запросити в Україну незалежні міжнародні місії (БД|ПЛ ОБСЄ, ЕС, IRI, NDI тощо) для оцінки безпекової ситуації, зокрема ризиків та загроз для можливого проведення виборів.
  - б) Врахувати оцінку незалежних міжнародних місій під час ухвалення рішення щодо проведення/не проведення виборів.
  - в) Забезпечити комунікацію з західними партнерами щодо подальших дій України після проведення pre-election security assessment.
- Від 6 до 3 місяців до початку виборчого процесу / а
- До початку виборчого процесу (3 місяці – початок виборчого процесу) / б, в

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- ЦВК, РНБО, Верховна Рада, МЗС, громадські організації, міжнародні партнери

3. ОБМЕЖЕННЯ ВТРУЧАННЯ РОСІЇ У ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС

3.1. ПОСИЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

- а) Посилити протидію російській дезінформації, зокрема у соціальних мережах, шляхом адаптації українського законодавства до законодавства ЄС у сфері діджитал.
- б) Налагодити постійний діалог з Meta, Google, X, TikTok та державами-партнерами для протидії поширенню російських наративів та впливу на українські вибори.
- в) Адаптувати практики інших країн та інституцій ЄС щодо протидії інформаційним загрозам, зокрема щодо заборони використання окремих соціальних платформ держслужбовцями.
- г) Розробити і впровадити довгострокову кампанію з розвитку медіаграмотності, в тому числі на рівні базової освіти.

Не пізніше як за 6 місяців до початку виборчого процесу / а, б, в, г

НАПРАЦЮВАННЯ:

- [Регламент](#) ЄС про прозорість і таргетування політичної реклами
- [Акт](#) про цифрові послуги (DSA)
- [Акт](#) про цифрові ринки (DMA)

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, ЦВК, РНБО, Мінцифри, МОН

3.2. ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ФІНАНСУВАННЯ

- а) Внести зміни до Закону «Про політичні партії в Україні» та Виборчого кодексу України для посилення контролю та відповідальності за приватним фінансуванням партій та виборчих кампаній.
- б) Забезпечити ефективний моніторинг фінансування політичних партій та виборчих кампаній шляхом законодавчого вдосконалення інструментів звітування та інших процедур.
- в) Запровадити пропорційні санкції та забезпечити ефективне розслідування порушень правил політичного фінансування з урахуванням пропозицій ОПОРИ, НАЗК й експертного середовища.

За рік до дня голосування / а, б, в

НАПРАЦЮВАННЯ:

- Законопроект [№114-62 від 05.08.2024](#)

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, ЦВК, НАЗК, МВС, громадські організації

3.3. НІВЕЛЮВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА ТА РЕАГУВАННЯ НА КІБЕРЗАГРОЗИ

- а) Обмежити можливість займати виборні посади особам, які займалися колабораційною діяльністю, вчиняли інші кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки та міжнародні злочини.
- б) Розробити ефективні механізми інформаційного забезпечення виборчого процесу за кордоном, а також забезпечити доступ до достовірної та актуальної інформації для виборців, які перебувають за межами країни.
- в) Розробити план розбудови спроможностей ЦВК у сфері кібербезпеки та впровадити його. Цей план має бути інтегрований у загальну систему державного реагування на ризики у цій галузі.

Завчасно до початку виборчого процесу (не пізніше як за 6 місяців до початку виборчого процесу) / а, б, в

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, МЗС, ЦВК, громадські організації

БЛОК: ОСНОВОПОЛОЖНІ РІШЕННЯ²

4. АКТУАЛІЗАЦІЯ ДАНИХ У ДРВ ТА СПИСКАХ ВИБОРЦІВ

- а) Законодавчо передбачити незалежний аудит Державного реєстру виборців.
- б) Провести незалежний аудит Державного реєстру виборців.
- в) Внести зміни до законодавства щодо окремих процедур, пов'язаних зі списками виборців.

Завчасно до початку виборчого процесу (не пізніше як за 6 місяців до початку виборчого процесу) / а

Від 6 до 3 місяців до початку виборчого процесу / б

Завчасно до початку виборчого процесу (не пізніше як за 6 місяців до початку виборчого процесу) / в

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, ЦВК, громадські організації

- 2 Для посилення легітимності низки основоположних рішень рекомендовано звернутися до Конституційного Суду. Насамперед Конституційний Суд міг би допомогти з розв'язанням деяких питань, пов'язаних із виборами, які не відбулися вчасно через воєнний стан, зокрема:
- Чи вважатимуться повоєнні вибори черговими, але відтермінованими?
  - Коли та в якій послідовності слід проводити такі вибори?
  - Чи може голосування тривати протягом кількох днів?
- Для цього Президент України або інші суб'єкти конституційного подання (наприклад, не менш ніж 45 народних депутатів) мають завчасно звернутися до Конституційного Суду.

5. ВИД ВИБОРІВ

Визначити вид виборів, оскільки Конституція не містить спеціальної норми стосовно виду виборів, якщо через воєнний стан чергові вибори не відбулися вчасно:

- Відтерміновані чергові
- Спеціальні (перші) повоєнні

До завершення
воєнного стану

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, ЦВК, громадські організації

6. ОРГАН, ЩО УХВАЛЮЄ РІШЕННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ

У випадку чергових відтермінованих виборів орган призначення чи оголошення виборчого процесу визначений в Конституції та Виборчому кодексі. У разі проведення спеціальних виборів потрібно визначити орган, що ухвалює рішення про проведення виборів:

- ЦВК.
- Верховна Рада.

До завершення
воєнного стану

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, ЦВК, громадські організації

7. КОЛИ ПРОВОДИТИ ВИБОРИ

Внести зміни у положення абз. 6 ч. 1 ст. 20 Виборчого кодексу і ч. 2 ст. 19 Закону «Про правовий режим воєнного стану» для дотримання строків щодо проведення повоєнних виборів **не менш як 6 місяців** після завершення воєнного стану.

До завершення
воєнного стану

НАПРАЦЮВАННЯ:

- [Висновки](#), прийняті під час IX Діалогу Жана Моне

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, ЦВК, громадські організації

8. ПОСЛІДОВНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ

Визначити послідовність проведення післявоєнних виборів таким чином, щоб вони були розведені у часі: спочатку провести загальнодержавні вибори, а згодом – місцеві.

До завершення
воєнного стану

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, ЦВК, громадські організації

9. ВИБОРЧА СИСТЕМА

Адаптувати виборчу систему, що застосовується на парламентських та місцевих виборах і передбачена чинним Виборчим кодексом, до нових викликів, які виникли внаслідок війни.

До завершення
воєнного стану

НАПРАЦЮВАННЯ:

→ [Висновки](#), прийняті під час IX Діалогу Жана Моне

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

→ Верховна Рада, ЦВК, громадські організації

10. ТРИВАЛІСТЬ ГОЛОСУВАННЯ

Провести аналіз та ухвалити потрібні зміни щодо тривалості голосування на виборчих дільницях з урахуванням таких опцій:

- а) Збільшення часу голосування протягом одного дня. Замість класичного з 8:00 до 20:00 запровадити голосування, наприклад, з 8:00 до 22:00.
- б) Голосування протягом декількох днів. Може бути використане, наприклад, для голосування за кордоном.

До завершення
воєнного стану / а, б

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

→ Верховна Рада, ЦВК, МЗС, громадські організації

11. СПОСОБИ ГОЛОСУВАННЯ, ЯКІ БУДУТЬ ВИКОРИСТАНІ НА ВИБОРАХ

- а) Визначити необхідність забезпечення альтернативного способу голосування (поштового) та за потреби ухвалити законодавчі зміни.
- б) Визначити необхідність створення додаткових виборчих дільниць всередині України й за кордоном. Внести відповідні зміни до законодавства та за потреби укласти необхідні міждержавні договори.
- в) Визначити необхідність збільшення кількісного складу виборчих комісій та за потреби ухвалити законодавчі зміни.

До завершення
воєнного стану / а, б, в

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

→ Верховна Рада, ЦВК, МЗС, громадські організації

12. ГОЛОСУВАННЯ ВРАЗЛИВИХ ГРУП ВИБОРЦІВ

- а) Оцінити стан наявної виборчої інфраструктури, зокрема доступу до виборчих дільниць. Реалізувати проекти з відновлення та відбудови пошкоджених дільниць.
- б) Внести зміни до законодавства щодо створення необхідних пристосувань для людей з інвалідністю на звичайних виборчих дільницях, а у разі неможливості – забезпечити «віїзне голосування» для людей з інвалідністю.
- в) Забезпечити можливість для людей з інвалідністю змінювати місце голосування з «недоступної» на інклюзивну виборчу дільницю.
- г) Запровадити механізм періодичного проведення аудиту доступності виборчих дільниць

Завчасно до початку виборчого процесу (не пізніше як за 6 місяців до початку виборчого процесу) / а, б, в, г

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, ЦВК, Мінсоцполітики, громадські організації

13. ГОЛОСУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Розробити та запровадити механізми голосування військовослужбовців на звичайних виборчих дільницях

Завчасно до початку виборчого процесу (не пізніше як за 6 місяців до початку виборчого процесу)

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, Міноборони, ЦВК, громадські організації

14. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКТИВНОГО ТА ПАСИВНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА ДЛЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЩО НА ЗАКОННИХ ПІДСТАВАХ ПЕРЕБУВАЮТЬ ЗА КОРДОНОМ У ЗВ'ЯЗКУ З АГРЕСІЄЮ РФ

- а) Внести необхідні законодавчі зміни та створити можливості для **розширеного голосування** за кордоном:
  - Створити додаткові виборчі дільниці;
  - Подовжити тривалість голосування;
  - Змінити порядок виготовлення і транспортування бюлетенів.
- б) Запровадити **активну реєстрацію** виборців за кордоном, яка спрямована на включення до списків виборців тих громадян, які перебувають за кордоном, але не стали на консульський облік.
- в) Передбачити **винятки з вимоги постійного проживання** в Україні (цензу осілості в 10 років – для кандидатів у Президенти, 5 років – для кандидатів у народні депутати) для тих, хто законно виїхав за кордон через війну.

До завершення воєнного стану / а, б, в

НАПРАЦЮВАННЯ:

- Проект [Закону №11300](#), що передбачає виняток з цензу осілості для всіх громадян, які перебувають за кордоном під час воєнного стану.

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, ЦВК, МЗС, громадські організації

15. ВРЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНИХ ВИБОРІВ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТА НАБЛИЖЕНИХ ДО ЗОНИ БОЙОВИХ ДІЙ ТЕРИТОРІЯХ

- а) Законодавчо врегулювати перехідний період для організації виборів на окремих територіях.
- б) Розглянути можливість відкриття додаткових виборчих дільниць для голосування виборців з тимчасово окупованих територій на підконтрольній Україні території. За потреби внести законодавчі зміни.

Завчасно до початку виборчого процесу (не пізніше як за 6 місяців до початку виборчого процесу) / а, б

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- ЦВК, РНБО, Верховна Рада, КМУ, громадські організації

БЛОК: ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ

16. ВИКОНАННЯ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

- а) Якнайшвидше ухвалити Дорожню карту в частині Fundamentals, яка має містити реалістичні, але не надто тривалі у реалізації заходи.
- б) Продовжити виборчу реформу з урахуванням невиконаних рекомендацій БДІПЛ/ОБСЕ. Ухвалити зміни до законодавства, напрацьовані урядовим та неурядовим сектором, у таких сферах:

- **Передвиборна агітація**
- **Доступність та прозорість**
- **Гендерно збалансоване представництво та протидія дискримінації**
- **Фінансування виборчих кампаній**
- **Адміністрування виборів**

До завершення воєнного стану розробити законодавство в частині виборчих процесів / а, б

Завчасно до початку виборчого процесу (не пізніше як за 6 місяців до початку виборчого процесу) ухвалити законодавство в частині виборчих процесів / а, б

НАПРАЦЮВАННЯ:

- [Дорожня карта](#) за розділом «Функціонування демократичних інституцій»
- [Рекомендації](#) БДІПЛ/ОБСЕ
- Законопроекти:
  - [№ 8310 від 27.12.2022](#)
  - [№ 11300 від 27.05.2024](#)
  - [№ 11462 від 05.08.2024](#)

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, КМУ, ЦВК, МЗС, громадські організації

17. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТ. 39, 40 ХАРТІЇ ЄС ПРО ОСНОВОПОЛОЖНІ ПРАВА ТА ДИРЕКТИВ ЄС ЩОДО ВИБОРІВ

На законодавчому рівні необхідно врегулювати:

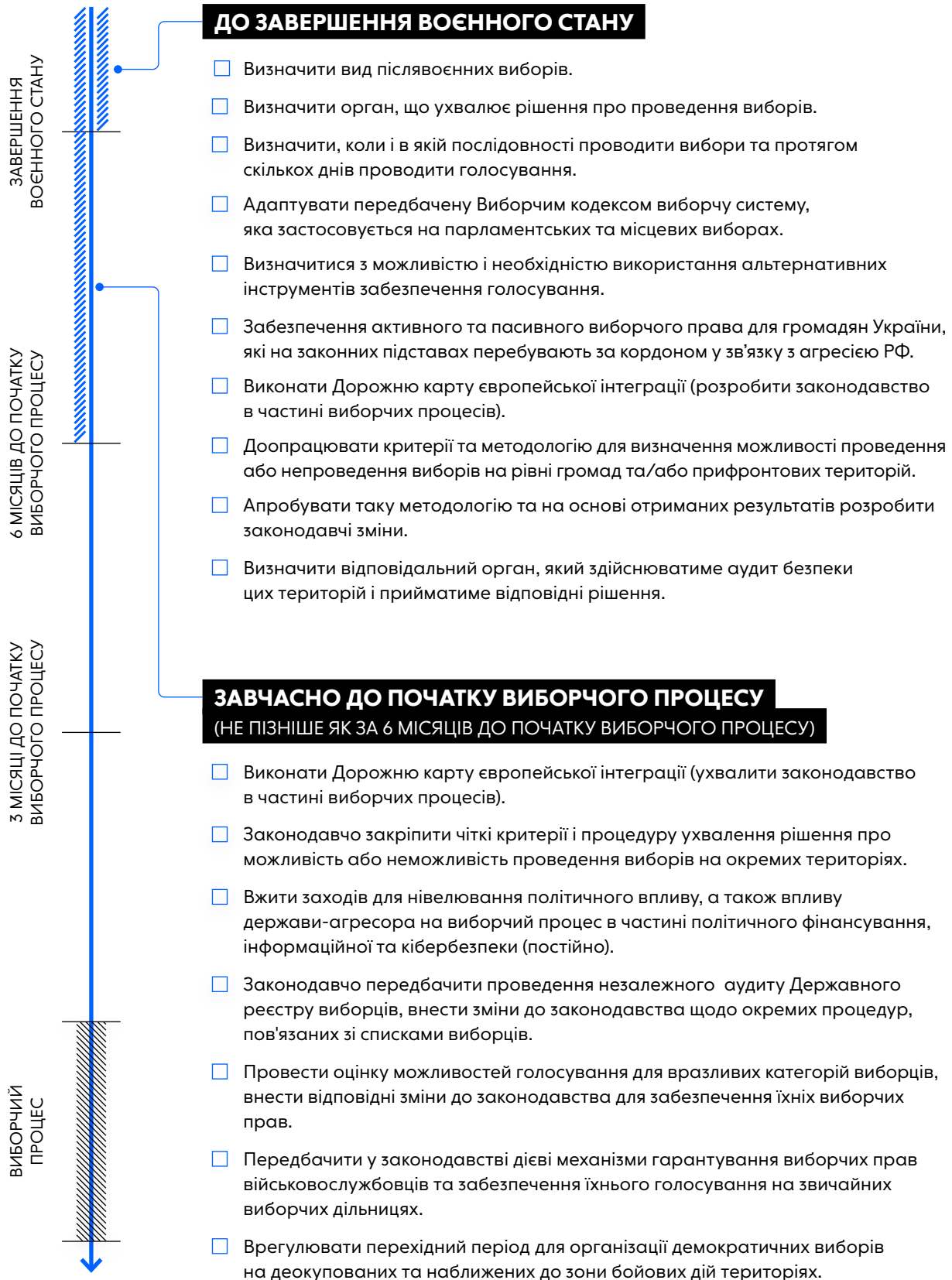
- а) Проведення виборів до Європейського парламенту на території України та визначити такі їх аспекти, як тип виборчої системи, особливості адміністрування, етапи і процедури цих виборів.
- б) Участь громадян ЄС в українських місцевих виборах шляхом забезпечення для них активного та пасивного виборчого права.
- в) Реалізацію інших похідних виборчих прав на виборах до Європейського парламенту та місцевих виборах громадянами ЄС (наприклад права проводити передвиборну агітацію, фінансувати виборчі кампанії, здійснювати спостереження від окремих суб'єктів, брати участь у формуванні та діяльності органів адміністрування виборів тощо).

Після повоєнних виборів,
зі вступом до ЄС / а, б, в

СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЗАЛУЧЕНІ СТОРОНИ:

- Верховна Рада, КМУ, ЦВК, МЗС, міжнародні партнери, громадські організації

ТАЙМЛАЙН/ЧЕКЛИСТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ

ТАЙМЛАЙН/ЧЕКЛИСТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ

